

Çalışma Hayatından Kopartılan, Toplumda Güçsüzleştirilen Kadın

AKP'nin En Az Üç Çocuk Politikası

Türkiye'de kadınlar 1926 yılında çıkarılan Medeni Kanun'la önemli yasal haklar elde etmişlerdir. Daha sonra çıkarılan İş Yasası ve Ailenin Korunması Yasası kadınları hukuki bakımdan daha korunaklı duruma getirmiştir. Kadınların yasal olarak korunmasının esas amacı toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik olmuştur. Buna karşılık kadına ilişkin toplumsal değerlerin değişmesi ve kadının toplumsal yaşamdaki konumunun güçlenmesi yasal değişikliklerin gerisinde kalmıştır. Günümüzde aile tipi değişmekte, geniş ailelerin sayısı azalırken çekirdek aileler ön plana çıkmaktadır. Çocuk sayısı azalmaktadır. Bu önemli toplumsal dönüşüme rağmen AKP, kadınların rolünü çocuk bakımı ve ev işleri ile sınırlama çabalarını sürdürmektedir.

Gelişmiş ülkelerde kadını öncelikle insan ve işgücüne aktif olarak katılması gereken bir birey olarak gören anlayış Türkiye'de tam olarak yerleşmemiştir. Özellikle son kırk yılda dünyanın büyük bölümünde, kadınların işgücüne katılım oranında ciddi bir artış gözlenmiştir. Bu dönemde Türkiye'de kadınların işgücüne katılım oranı düşerek dünyadaki en düşük oranlardan biri haline gelmiştir. TÜİK Ocak 2013 verilerine göre kadınların işgücüne katılım oranı yüzde 29,3 iken OECD ortalaması yüzde 58'dir. Ülkemizde çalışmakta olan kadınların çoğunluğu çalışma yaşamında 'dezavantajlı' bir grup oluşturmaya devam etmektedir. Kadının çalışma yaşamında erkekle eşit olmaması, kadının evde ve toplumda güçlendirilmesinin önünde de engel oluşturmaktadır.

AKP iktidarı kadının işgücüne katılımını artırıcı politikalar yerine doğurganlığı teşvik eden nüfus politikaları üzerinde durmaktadır. Doğumu teşvik edici politikalar gelişmiş ülkelerde yaşanan nüfus sorununa karşı bir çözüm olabileceği umuduyla uygulamaya konulmuştur. Söz konusu politikalar önemli farklar yaratmadıkları gibi, yüksek maliyetleri

ve artan anne ölümleri gibi sonuçlarından dolayı ciddi olarak eleştirilmektedir. Örneğin 1992 yılından beri bu politikaların uygulandığı Fransa'da nüfusun 2030 - 2050 yılları arasında yalnızca 0,6 milyon artacağı tahmin edilmektedir. Bu nedenle doğumu teşvik eden uygulamaların yakın gelecekte çökme tehlikesiyle karşı karşıya olduğu belirtilmektedir.

AKP Hükümeti kadının işgücüne katılımını artırıcı politikalar yerine, kadın bedenini tahakküm altına alarak, doğurganlığı teşvik eden nüfus politikaları oluşturmaktadır.

AKP'nin "Ana" Algısı

AKP otoriter muhafazakâr tutumunu aile kurumu üzerinden topluma yansıtmaya çalışmaktadır. Toplumun aile değerlerine duyduğu saygıyı kendisine meşruiyet zemini sağlamak için kullanmaktadır. Doğum yapan kadınlara erken emeklilik hakkı tanınmasını planlayan düzenlemenin bu bağlamda değerlendirilmesi gerekmektedir. Kadın ve erkeğin eşit olduğuna inanmadığını açıkça belirten Başbakan, tüm nüfus politikalarını kadın bedeni üzerinden ve aileyi kullanarak açıklamaktadır. Aslında kadını anne olduğu için ödüllendirecek gibi görünen çocuk sayısına göre erken emeklilik düzenlemesi, birçok önemli sorunu beraberinde getirmektedir. Başbakan'ın "herkes en az 3 çocuk sahibi olsun" sözleriyle sunduğu yeni nüfus planı daha sonra revize edilerek 5 çocuğa çıkartılmıştır. "Bir çocuk iflas, 2 çocuk patinaj, 3 eh. Bize 4-5 lazım" diyen Başbakan'ı dikkate alan Çalışma, Maliye ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlıkları ortak teşvik politikası çalışmalarına başlamıştır.

Mevcut uygulamada kadınlara en fazla 2 çocuğa kadar, çocuk başına iki yıl sigorta primi ödenmektedir. Yapılacak düzenleme

ile ilgili bilgiler kadınların daha fazla çocuk doğurmasının teşvik edileceği yönündedir. 'Beş çocuk doğuran kadınlara on yıl erken emeklilik, 8 çocuğu olan kadınlara SSK'ya bağlı olmaları koşulu dikkate alınmaksızın emekli olma hakkı tanınmasına ilişkin haberler medyada yer almaktadır. Düzenlemenin içeriğine dair önemli bir değişiklik ise mevcut uygulamada 16 hafta olan doğum sonrası ücretli iznin 24 haftaya çıkartılmasıdır. İşverenlerin karşı çıkma ihtimali göz önünde bulundurularak ek maliyetin devlet tarafından karşılanacağı öne sürülmektedir. Yapılması planlanan değişiklikler arasında, doğum iznine ayrılan kadının aynı işe geri dönebilmesini sağlayacak değişiklikler olduğu belirtilmektedir. Çocuk yardımlarının artırılması ve çocuğu olan kadınların yarı zamanlı ve kısmi çalışmasını teşvik edecek esnek çalışma modelleri tasarlanan diğer düzenlemeler arasında yer almaktadır. Bebeğin doğumundan sonra babaya verilen doğum izninin artırılması ise geliştirilen önlemler paketinde yer almamaktadır.

Kadınları çok çocuk doğurmaya teşvik edecek düzenlemeyi hazırlayan Hükümet 'o kadar çok' çocuk doğuran kadının çalışma hayatındaki hakları üzerinde hiç durmamaktadır. Tersine Hükümet, kadının işgücüne katılımını destekleyici önlemleri artırmak yerine, erken emeklilik vaat ederek kadınların daha çok doğurmalarını istemektedir.

Eşit Muamele İçin Eşit Koşullar

Kadın ve erkek için azami emeklilik yaşındaki farklılık, 1990 yılında Avrupa Adalet Divanı tarafından Roma Antlaşması'nın 'eşit muamele' ilkesine dayanarak kaldırılmıştır. Kararla, kadın ve erkeğin aynı haklara aynı yaşta sahip olması ilkesi benimsenmiştir. Aynı şekilde yaş politikasına bağlı (erken emeklilik ve azami emeklilik yaşı) cinsiyet ayrımcılığı AB ülkelerinin çoğunda ve Amerika'da ortadan kaldırılmıştır. Fransa'da en az üç çocuğu olan kadın kamu görevlilerine, en az 15 yıllık kıdemlerini tamamlamaları koşuluyla 60 yaşından önce erken emekli olma hakkı verilmekteydi. Önce Avrupa Adalet Divanı sonra da Fransa Danıştay'ı aldıkları kararlarla uygulamayı her iki cinsiyeti de kapsar hale getirmişlerdir. Kadınlara erken emeklilik uygulamasının günümüzde işlerliğini yitirmesiyle ilgili bir dayanak da ortalama yaşam/beklenen yaşam süresinin uzamasıdır. Nihayet, kadınlara erken emeklilik tanınan

yaşlarda çocukların aile bakımına gerek duymayacak yaşlara gelmiş olması göz önünde bulundurulmamaktadır. Örneğin, elli beş hatta altmış yaşında emekli edilen kadınlar en verimli ve olgun dönemlerinde çalışma yaşamından uzak tutulmuş olmaktadır.

Ne Kadar Gebelik, O Kadar Erken Emeklilik

Hükümet tarafından yapılan düzenlemeye göre kadınlar çocuk başına iki yıl (en fazla dört yıl) Sosyal Güvenlik Kurumu'na borçlanarak erken emekli olabilmektedir. Mevcut durumda bu uygulama iki çocuk ile sınırlı tutulmaktadır. Diğer yandan çocuk sayısına göre borçlanılabilecek sürenin uzatılmasından ancak kısıtlı bir kesim yararlanabilecektir. Şöyle ki, uygulama SGK'ya borçlanma esasına dayandığından kadınların kayıtlı çalışıyor olmaları gerekmektedir. Yani söz konusu erken emeklilik büyük oranda kamuda uygulanabilir bir düzenlemedir. Türkiye'de çalışan kadınların yüzde 60'ının kayıt dışı çalıştığı göz önünde bulundurulduğunda bu uygulamadan ülkemizdeki kadınların yarısından fazlasının faydalanamayacağı açıktır. Nihayet sekiz çocuğu olan kadınların SGK'ya bağlı olmasalar da emekli olabilecekleri iddiası kesinlikle gerçekçi değildir.

AKP, otoriter muhafazakâr tutumunu aile kurumu üzerinden topluma dayatmaya çalışmakta ve toplumun aile değerlerine duyduğu saygıyı kendisine meşruiyet zemini sağlamak için kullanmaktadır.

"Kadının Yeri Evidir"

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı, "çocuk sayısına göre kadınlar açısından emeklilik yaşının aşağı çekilmesi, yarı zamanlı ve kısmi zamanlı çalışma, öğlene kadar çalışma, öğleden sonra aile bütünlüğü açısından zamanını evine tahsis etme gündemimizdeki diğer konulardır" demiştir. Bu doğrultuda bir başka gelişme ise üçüncü çocukta uygulanacak vergi indirimidir. Tüm öneri ve uygulamalar AKP'nin kadını evle özdeşleştiren ve evde tutmaya çalışan bakışını net olarak ortaya koymaktadır. Devlet tarafından bakım hizmetleri yeterince sunulmadığı gibi kadınlar bu hizmetleri yüklenmeleri karşılığında sosyal transferlerden yararlandırılmakta ve bu yolla evde tutulmak istenmektedir.

Ayrıca kadınlar üçüncü çocuktan sonra vergi indiriminden yararlandırılarak da evde tutulmak istenmektedir. AKP'nin hedefi budur. Ama dünyadaki uygulamalar bu tür politikaların nüfus artırma konusunda dahi başarılı olamadığını göstermektedir.

Yarı zamanlı çalışma kadınlar için önemli dezavantajlar yaratmaktadır. Bir kere kadınlar tam gün çalışmadıkları için kıdem sürelerini daha geç tamamlayacaklardır. Ayrıca yine yarım gün çalışma nedeniyle daha geç yükselecek veya yükselmeyeceklerdir. Yarım gün çalışan kadınlar özel sektörde ise 'düzensiz işgücü' olarak görülüp tercih edilmeyeceklerdir. Bu koşullar kadınları kayıt dışı çalışmaya ya da işgücünden uzaklaşmaya sevk edecektir.

Esnek çalışma, ücret düzeylerinin düşük olması ve kreş gibi hizmetlerin sağlanamaması nedeniyle kadınların sorunlarına gerçekçi çözümler getirmemektedir. Esnek çalışma ile ilgili bir düzenleme yapılacaksa 'eşit muamele' ilkesi esas alınmalı ve düzenleme hem kadın hem de erkekleri kapsar şekilde olmalıdır. Kadınların ev işleriyle de ilgilenebilsin diye öğlene kadar çalışmasını öngören düzenleme aynı nedenle sorunludur. Hepsinin altında yatan hakim anlayış şudur: "Kadın biraz çalışsın aile gelirine destek olsun ama evi geçindirmek erkeğin işidir, kadının yeri iş yeri değil, evdir." Bu ataerkil değerlere dayalı bir bakış açısıdır. Kadını işgücü piyasasının daimi ve düzenli çalışanı olarak görmekten uzak bir anlayışın ürünüdür.

Bu düşüncenin bir başka uzantısı kadınların, çalışma koşullarının zorluğu ve ücretlerin düşüklüğü nedeniyle çalışma yaşamına uyum sağlayamayacağı görüşüdür. Kadınların evlenip çocuk sahibi olunca ister istemez işten ayrılacakları yönündeki varsayımlar da bu görüşü destekler niteliktedir. Böylece ortaya sürekliliği olmayan ve istikrarsız bir kadın işgücü profili çıkartılmaktadır. Sonuçta kadınların geçici olarak düşük ücretle ve kayıt dışı çalışan bir kesim olmaktan ileri gidemeyeceği varsayılmış olmaktadır. Kadınlar Uluslararası Çalışma Örgütü'nün "düzgün iş" veya "insana yakışır iş" normlarına uymayan işlere mahkûm bırakılmaktadır. Öyle olunca kadınlar ekonominin biraz olsun sarsıldığı dönemlerde ilk vazgeçilecekler arasında yer almaktadır.

Kayıt Dışı Çalışmaya Açılan Kapı: 24 Hafta

Yasa düzenlemesine hakim olan anlayışa göre iş yerinin kendini kadınlara göre ayarlaması değil kadınların kendilerini işe göre ayarlamaları beklenmektedir. Buna uymayan kadınların çalışma hayatından çekilmeleri gerektiği fikri yaygın kabul görmektedir. Bu tür bir "farklılık körlüğü" toplumsal eşitsizlikleri daha da derinleştirmektedir. Kaldı ki işgücü piyasasında dışarıda bekleyen işsiz ordusu yüzünden yoğun bir rekabet yaşanmaktadır. Yerleşik algılar çalışma dünyasında kadının erkekle eşit kabulünü açıkça engellemektedir. Daha ötesi yapılması tasarlanan yasal düzenlemeler kadınların tercih edilmeyen işgücü niteliğini büsbütün pekiştirici yöndedir.

AKP'nin getirdiği tüm öneri ve uygulamalar, kadınları evle özdeşleştiren ve onları çalışma hayatından uzaklaştırmaya çalışan bakışını açıkça ortaya koymaktadır.

Halihazırda bazı iş yerleri, çalışan kadınların süt izni/emzirme hakkını kullandırma konusunda dahi sorun çıkarmaktadır. Bu nedenle kadın çalışan tercih etmeyen iş yerleri, altı ay doğum izni olan ve doğumdan sonra aynı işe geri dönmesi zorunlu kılınan kadınları işe almada daha da isteksiz davranacaktır.

Yeni düzenleme ile doğum izni 24 haftaya çıkacaktır. Diğer bir deyişle işveren yetiştirdiği bir elemanından altı ay mahrum kalmış olacak ve bu dönem süresince yeni işçi istihdam etmek zorunda kalacaktır. 16 haftadan 24'e çıkacak sürenin maliyetini devlet destekleyecek olsa da işveren o süre zarfında yetiştirdiği elemandan vazgeçmek istemeyecektir. Bu yönündeki bir düzenlemenin kamuda uygulanabilirliği daha yüksektir. Oysa özel sektörde işveren yeni eleman yetiştirme, döndüğünde doğum iznindeki kadını istihdam etme gibi durumları dikkate alacak ve kadın istihdam etme konusunda daha isteksiz olacaktır. Ya da kadınları doğum izni ve tekrar işe alma zorunluluğundan dolayı sigortasız çalıştırmayı tercih edecektir. Kısaca 24 hafta düzenlemesi, Türkiye koşullarında uygulandığında ya kadınların daha az tercih edilmesine ya da baştan pazarlık yapılarak sigortasız çalıştırılmalarına yol açacaktır.

Anne Baba Ayırmadan Kreş Hizmeti

Türkiye'nin AB müktesebatı ile ters düşmesine neden olan "Aile ve İş Yaşamının Uyumlaştırılması" konusu kreşlerle doğrudan ilgilidir. Bir iş yerinde kreş açılması iş yerinde çalışan kadın sayısına göre belirlenmektedir. Birçok işveren, kadın çalışan sayısını düşük tutarak kreş hizmeti vermekten kaçınmaktadır. Bu duruma engel olunabilmesi için kreş açma zorunluluğunun iş yerindeki toplam kişi sayısına göre belirlenmesi, yararlanmanın sadece anneye indirgenmemesi gerekmektedir. Kamu kuruluşunda çalışan bir babanın çocuğu da kreşten yararlanmalıdır. Böylece çocuk bakımının sadece annenin sorumluluğu olmadığı da vurgulanmış olacaktır. Kreşten hem anne hem de babanın yararlanması söz konusu olunca işveren kadın istihdamından sırf bu nedenle vazgeçmeyecektir. Kaldı ki kreş açma zorunluluğu yalnızca işverene bırakılmamalı, devlet de bu konuda destek olmalıdır. Yerel yönetimler 'toplumcu belediyecilik' anlayışını benimseyerek kreş hizmetleri sunmaya öncelik vermelidir.

CHP Ne Öneriyor?

CHP'nin hazırladığı, Kadın Raporu'nda kadın-erkek eşitliğinin temel bir hak ve vazgeçilmez bir değer olduğu öncelikle vurgulanmaktadır. CHP, kadınlar ve erkeklerin yalnızca kâğıt üzerinde değil, toplumsal yaşamın tüm alanlarında eşit hak ve fırsatlara sahip olmalarını, eşit muamele görmelerini, özgür ve eşit insanlar olarak yaşamalarını savunmaktadır. CHP kadınların bireyler ve yurttaşlar olarak kendilerini geliştirmeleri ve toplumsal, ekonomik ve siyasi hayata tam olarak katılabilmeleri için her türlü fırsatın yaratılması gerektiği görüşünü tam benimseyen bir partidir.

Bu temel ilkeler ile kadına mükâfat gibi sunulan erken emeklilik hakkı düzenlemesi açıkça çelişmektedir. Yapılması gereken kadına doğum öncesi ve bebek büyütme dönemini kolaylaştırıcı hizmetlerin sunulmasıdır. Toplumsal cinsiyet eşitliği vurgulanarak kadının işgücüne katılım hakkı tam olarak sağlanmalıdır. Hem kamu hem de özel şirketlere ait işyerlerinde kreş zorunlu hale getirilmez.

AKP'nin kadını evin tüm yükümlülüklerinden ve çocuk bakımından sorumlu tutan yaklaşımı ile CHP'nin kadına ve aileye bakışı temelde

farklıdır. CHP, ailenin en temel toplumsal kurum olduğunu vurgulayan bir partidir. CHP aynı zamanda aile içinde kadın ve erkek rollerinin, kadın erkek eşitliğini ve kadının aile içinde güçlendirilmesini pekiştirecek şekilde düzenlenmesini savunmaktadır. Çünkü kadınlar yalnızca ailenin değil toplumun da temel taşıdır. Kadınlarımızı yalnızca anne olarak görmek onları yüceltmekten çok hem aile içinde hem de toplumda zayıflatmaktadır.

CHP, kadını iş yaşamından uzaklaştırıp eve kapatan düzenlemelere karşıdır. Kadınların işgücüne katılımını kolaylaştıracak ve 'emeğin kadınsılaşmasını' sağlayacak politikalar geliştirmeye tüm kararlılığı ile devam edecektir.

CHP, çocuğa ilişkin düzenlemelerin hem anne hem de babayı içermesi ilkesinden hareket eden sosyal demokrat politikaları savunmaktadır. 16 haftalık doğum iznini 24 haftaya çıkararak yasal uygulama babayı da kapsayacak şekilde düzenlenmelidir. Bu yaklaşım hem kadın erkek eşitliği hem de kadının toplumsal rolünün güçlendirilmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Bunun da ötesinde işverene belli yükümlülükler getirilerek kadınların kayıt dışı çalışmasının önüne geçilmelidir. Kamuda getirilmesi planlanan kreş zorunluluğu özel sektörü de kapsayacak şekilde uygulanmalıdır. Her iki durumda kreş açma konusu anne ve babanın çalışıyor olmasından ayrı olarak değerlendirilmelidir. Kreş devlet tarafından desteklenmeli, kreşe ulaşım 'kamu taşımacılığı modeli' ve belediye araçları ile sağlanmalıdır. Kadın-erkek eşitliğini sağlamanın en önemli yolu, tüm politika ve uygulamalardaki toplumsal cinsiyet perspektifini güçlendirmek ve kadın-erkek eşitliğini sağlayacak özel önlemler geliştirmektir.

CHP kadını iş yaşamından uzaklaştırıp eve kapatan düzenlemelere karşıdır. AKP'nin 'kreşte başlayan hayat huzur evinde biter' şeklinde özetlenen tutucu zihniyeti çağdaş kurumsal bakım anlayışına tamamen ters düşmektedir. CHP kadınların işgücüne katılımını kolaylaştıracak, iş yaşamını "dönüştürücü" ve 'emeğin kadınsılaşmasını' sağlayacak politikalar geliştirmeye tüm kararlılığı ile devam edecektir.

